

4 Majetok a kapitál podniku

Hlavné témy

- Základný pohľad na štruktúru majetku a jeho zdroje v podniku.
- Rozdiely medzi neobežným majetkom a obežným majetkom a jeho úlohou v podnikaní.
- Prístupy k financovaniu v podniku.

Nechajte človeka vyrábať niečo lepšie a predávať lacnejšie, ako to, čo bolo vyrábané a predávané pred tým, nechajte ho, aby sa preto rozhodol a peniaze prídu. (Henry Ford)

Bohatstvo myслe je zriedkakedy ohrozené znárodením. (Stanislav Jerzy Lec)

Podnik, ktorý neprináša nič iné ako peniaze, je úbohý podnik. (Henry Ford)

4.1 Majetok podniku a zdroje jeho krytie

Podnikateľský subjekt na uskutočnenie podnikateľskej činnosti potrebuje majetok, ktorého výška a štruktúra závisia od charakteru a rozsahu podnikateľskej činnosti. Majetok je súhrn vecí, peňazí, pohľadávok a iných majetkových hodnôt, ktoré patria podnikateľovi a slúžia mu v podnikaní na dosahovanie ekonomických úžitkov [3]. V účtovníctve sa označuje terminom **aktíva**. Zdroje, z ktorých podnikateľ nadobudol tento majetok, teda jeho finančné krytie, sa označuje ako **kapitál** (tento pojem sa využíva najmä vo finančnom manažmente). Zdroje krycia majetku sa označujú v účtovníctve termínom **pasíva**.

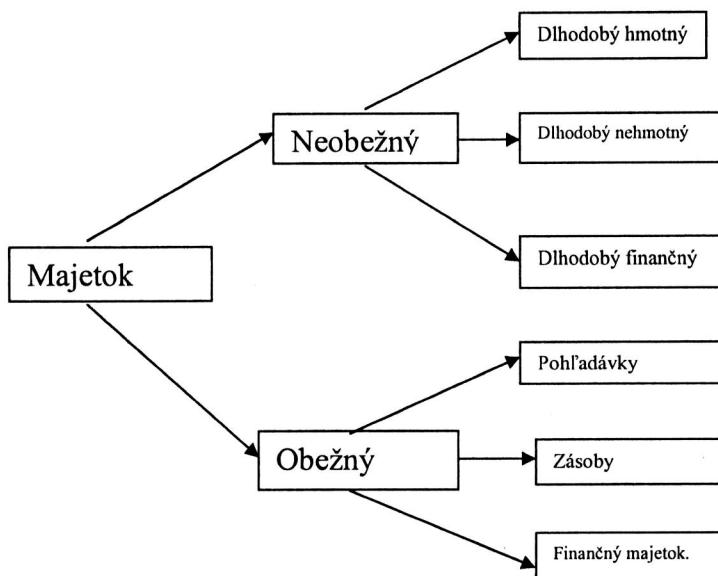
V podniku, ktorý je povinný viest' podvojné účtovníctvo, možno zistíť výšku a štruktúru majetku a zdrojov jeho krycia z jeho účtovného výkazu Súvaha. Na strane aktív súvahy sa uvádzajú položky majetku a na strane pasív sa uvádzajú položky ich zdrojov krycia (kapitálu). Medzi majetkom a zdrojmi krycia (kapitálom) v súvahе platí základný vzťah rovnosti, t. j. súčet hodnôt položiek aktív v peňažnom vyjadrení sa musí rovnať súčtu hodnôt položiek pasív v peňažnom vyjadrení (obr. 4.1).

M A J E T O K	ZDROJE MAJETKU (KAPITÁL)
Čo máme	Odkial' pochádza
vyjadrujú	vyjadrujú
zloženie majetku	druhy zdrojov
podľa formy a druhov	z ktorých sa majetok získal
... AKTÍVA	PASÍVA

Obr. 4.1 Vzťah majetku podniku a jeho zdrojov (kapitálu)

Poznámka: Podľa §2 zákona č. 561 /2003 Z.z. a zákona č. 561/2004 Z.z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov aktíva zahrňajú **majetok a iné aktíva** (časti aktív podniku, ktoré nie možno zaúčtovať na účtoch hlavnej knihy a vykazujú sa v účtovnej závierke v poznámkach). Podobne pasíva sú zdroje majetku, ktoré zahrňajú celkovú sumu záväzkov, vlastného imania (rozdielu majetku a záväzkov) a iné pasíva (časti pasív podniku, ktoré nie možno zaúčtovať na účtoch hlavnej knihy a vykazujú sa v účtovnej závierke v poznámkach). V nasledujúcim výklade budeme abstrahovať od takýchto iných aktív a iných pasív.

To je samozrejme, pretože ide vždy o tú istú veličinu, len pohľad na ňu je z dvoch hľadísk: majetok skúmame najprv podľa jeho formy, zloženia a účelu, na ktorý sa v podnikateľskej jednotke využíva a až potom podľa zdrojov jeho krycia, ktoré predstavujú kapitál [4]. **Majetok podniku rozdeľujeme predovšetkým podľa rýchlosťi jeho obratu na neobežný a obežný** (obr. 4.2):

Obr. 4.2 Štruktúra majetku podniku

Kapitál podniku je peňažné vyjadrenie súhrnu zdrojov, ktorými je finančne kryté jeho majetok. Rozhodujúcim kritériom členenia kapitálu je jednak zdroj, z ktorého ho podnikateľ získal, jednak doba, na ktorú ho má k dispozícii. Základnými štruktúrnymi zložkami kapitálu podniku sú:

A. Vlastné imanie (vlastné zdroje) delíme na:

- základné imanie,
- kapitálové fondy,
- fondy vytvárané zo zisku,
- výsledok hospodárenia minulých rokov (nerozdelený zisk alebo neuhradená strata z minulých rokov),
- výsledok hospodárenia za bežné obdobie (zisk alebo strata bežného obdobia).

B. Záväzky (cudzie zdroje) delíme na:

- dlhodobé záväzky (rezervy, bankové úvery a iné finančné výpomoci),
- záväzky voči dodávateľom,
- záväzky voči zamestnancom a spoločníkom,
- záväzky voči finančným orgánom,
- záväzky zo sociálneho zabezpečenia.

Rozhodovanie o kapitálovej štruktúre podniku je dôležitou úlohou finančného manažmentu [2]. Rieši predovšetkým minimalizáciu nákladov spojených so získavaním a udržiavaním tohto kapítalu. Zobrazenie majetku a zdrojov jeho krycia je najlepšie vidieť v účtovnom výkaze Súvaha (obr. 4.3). Táto problematika sa podrobne vysvetluje v kapitole 8.

<u>Aktíva</u>	SÚVAHA	<u>Pasíva</u>
A. Neobežný majetok <ul style="list-style-type: none"> I. Dlhodobý nehmotný majetok II. Dlhodobý hmotný majetok III. Dlhodobý finančný majetok 		A. Vlastné imanie (vlastný kapitál) <ul style="list-style-type: none"> I. Základné imanie (-)Pohľadávky za upísané vlastné imanie II. Kapitálové fondy III. Fondy zo zisku IV. Hospodársky výsledok minulých rokov V. Hospodársky výsledok za účtovné obdobie (+ zisk/ - strata)
B. Obežný majetok <ul style="list-style-type: none"> I. Zásoby II. Dlhodobé pohľadávky III. Krátkodobé pohľadávky IV. Finančné účty 		B. Záväzky (cudzí kapitál) <ul style="list-style-type: none"> I. Rezervy II. Dlhodobé záväzky III. Krátkodobé záväzky IV. Bankové úvery a výpomoci
C. Časové rozlíšenie aktív <ul style="list-style-type: none"> I. Náklady budúcich období II. Príjmy budúcich období 		C. Časové rozlíšenie pasív <ul style="list-style-type: none"> I. Výdavky budúcich období II. Výnosy budúcich období
AKTÍVA CELKOM		PASÍVA CELKOM

Obr. 4. 3 Zjednodušená schéma súvahy

4.2 Neobežný majetok, jeho vymedzenie, členenie a obstarávanie

Neobežný majetok sa člení na:

- dlhodobý hmotný majetok,
- dlhodobý nehmotný majetok,
- dlhodobý finančný majetok.

Dlhodobý hmotný majetok (DHM) sa ďalej delí na:

- pozemky, stavby, byty a nebytové priestory, umelecké diela, zbierky, predmety z drahých kovov,
- samostatné hnuteľné veci s výnimkou hnuteľných vecí uvedených v predchádzajúcim odseku a súbory hnuteľných vecí, ktoré majú samostatné technicko-ekonomické určenie s dobowou použiteľnosťou dlhšou ako jeden rok a v ocenení vyššom ako 1700 € (nadobudnutý po 1. marci 2009). Hmotný majetok, ktorého ocenenie sa rovná sume 1700 € alebo je nižšie, možno zaradiť do dlhodobého hmotného majetku, ak jeho doba použiteľnosti je dlhšia ako jeden rok,
- pestovateľské celky trvalých porastov s dobowou plodnosťou dlhšou ako tri roky,
- základné stádo a t'ažné zvieratá, bez ohľadu na ich obstarávaciu cenu,
- otvárky nových lomov, pieskovní a hlinísk, technická rekultivácia a technické zhodnotenie ak nie sú súčasťou obstarávacej ceny dlhodobého hmotného majetku; súčasťou technickej rekultivácie môžu byť len stavby, napríklad komunikácie, ktoré svojím charakterom, účelom a rozsahom slúžia na vykonanie technickej rekultivácie.

Dlhodobým nehmotným majetkom (DNM) sú zložky majetku, ktorých ocenenie je vyššie ako 2400 € (nadobudnutý po 1. marci 2009) a doba použiteľnosti dlhšia ako jeden rok. Nehmotný majetok, ktorého ocenenie sa rovná 2400 € alebo je nižšie, možno zaradiť do dlhodobého nehmotného majetku, ak doba použiteľnosti tohto majetku je dlhšia ako jeden rok, napr.:

- práva priemyselného vlastníctva,
- autorské práva, vrátane programového vybavenia,
- projekty, výrobné a technologické postupy, utajované informácie,
- marketingové štúdie,
- lesné hospodárske plány,
- ostatné technické a hospodársky využiteľné znalosti,
- zriaďovacie náklady,
- aktivované náklady na vývoj,
- goodwill.

Dlhodobý finančný majetok (DFM) sa člení na:

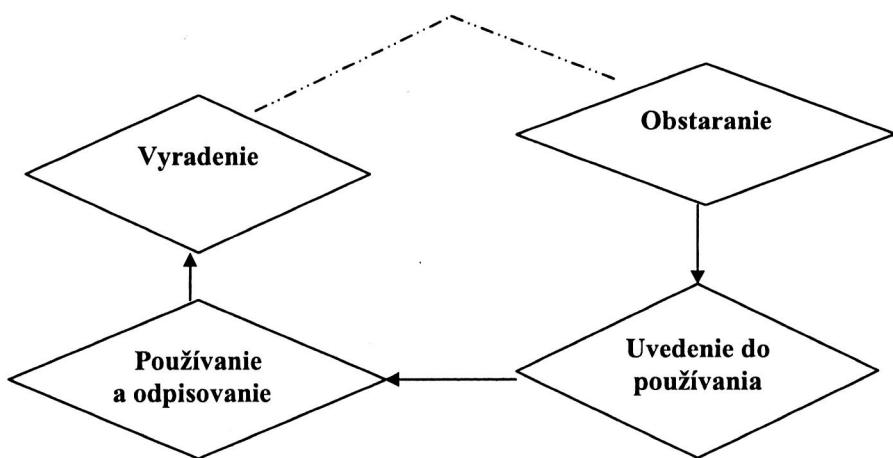
- cenné papiere a podiely, ak ide o cenné papiere a podiely v ovládanej osobe, cenné papiere a podiely v spoločnosti s podstatným vplyvom, realizovateľné cenné papiere a podiely a dlhové cenné papiere držané do doby splatnosti,
- pôžičky poskytnuté účtovnou jednotkou v konsolidovanom celku,
- súbory hnuteľných a nehnuteľných vecí prenajímané ako celok,
- dlhodobé pôžičky,
- umelecké diela, zbierky, predmety z drahých kovov a pozemky, ktoré sú obstarané za účelom dlhodobého uloženia voľných peňažných prostriedkov.

4.3 Reprodukcia dlhodobého hmotného a nehmotného majetku

Výrobný proces v podniku možno realizovať na základe vzájomnej súčinnosti všetkých podnikových výrobných faktorov. Dlhodobý majetok predstavuje tú časť majetku, ktorá sa zúčastňuje viacerých výrobných procesov, t. j. je to majetok dlhodobého charakteru. Z uvedeného dôvodu tento majetok počas pôsobenia vo výrobnom procese prechádza nasledujúcimi fázami životného cyklu (obr. 4.4):

- **obstaranie majetku,**
- **uvedenie do používania,**
- **pôsobenie vo výrobnom procese používanie – odpisovanie,**
- **vyradenie majetku z používania.**

Reprodukcia odpisovaného dlhodobého majetku

Obr. 4.4 Fázy životného cyklu odpisovaného dlhodobého majetku

4.3.1 Obstaranie dlhodobého majetku

Podnikateľský subjekt pri obstarávaní dlhodobého majetku reprodukuje alebo rozširuje svoje výrobne kapacity. Procesu obstarania musí predchádzať analýza využitia nového majetku [1]. Pri rozhodovaní o obstaraní majetku si môže podnikateľ zvoliť jednu z nasledujúcich možných **alternatív obstarania dlhodobého majetku (DM)**:

Kúpa – predstavuje najčastejší spôsob obstarania majetku od dodávateľa (získanie majetku dodávateľským spôsobom).

Vlastná činnosť (výroba vo vlastnej rézii) – spôsob obstarania DM, ktorý si podnikateľský subjekt zvolí, ak je pre neho z určitých dôvodov výhodný (cena, zamestnanosť, využitie výrobnej kapacity). Rôzne náklady (spotreba materiálu, energie, mzdy, sociálne zabezpečenie, odpisy), ktoré vzniknú podnikateľskému subjektu pri tejto forme obstarania, sa evidujú spolu s inými prevádzkovými nákladmi. Následne sa však náklady vynaložené na výkony investičnej činnosti aktivujú na investície. **Aktivácia majetku** je odovzdanie majetku

4 Majetok a kapitál podniku

vyrobeného vlastnou činnosťou do aktív podnikateľskej jednotky a zúčtovanie do výnosov podnikateľského subjektu.

Získanie práv na výsledky duševnej tvorivej činnosti (napr. licenčnej zmluvy) – po uplynutí určitej doby toto právo prechádza do vlastníctva podnikateľského subjektu.

Bezodplatné obstaranie – darovanie – ak je podnikateľský subjekt príjemcom daru od inej právnickej alebo fyzickej osoby.

Prevod podľa právnych predpisov – vyplýva zo znenia elektrizačného, vodného, plynárenského zákona a zákona o telekomunikáciách. Tento spôsob obstarania dlhodobého majetku (DM) prichádza ako alternatíva na výber pri majetku, ktorý musí spĺňať osobitné podmienky z hľadiska dodržiavania normalizačných prvkov, z hľadiska bezpečnosti (plynové potrubia, energetické siete, vodovody, čističky vôd). Takýto DM obstaráva investor (elektrárne, vodárne, plynárne).

Preradenie z osobného užívania do podnikania, napr. auto, garáž, počítač.

Špecifickým spôsobom obstarania DM je **finančný lízing**, pri ktorom takto získaný majetok nezvyšuje stav majetku podniku, pretože vlastníkom nie je podnik – nájomca, ale prenajímateľ – vlastník. Nájomca je len ekonomickým vlastníkom daného majetku a nie právnym vlastníkom. Prenájom sa uskutočňuje na podstatnú dobu životnosti lízingového predmetu (minimálne na 3 roky). Zmluva o finančnom lízingu je nevypovedateľná. Podstatou lízingovej zmluvy je oddelenie vlastníckeho práva (právny vlastník) od práva užívateľského (ekonomický vlastník). Nájomca počas celej doby dohodnutého prenájmu uhrádza nájomné vo forme splátok podľa vypracovaného splátkového kalendára. Počas celej doby trvania lízingového vzťahu je majiteľom predmetu prenajímateľ – lízingová spoločnosť.

Pred zaradením do používania predstavuje obstaraný DM **nedokončené hmotné alebo nehmotné investície**. Dlhodobým nehmotným alebo hmotným majetkom sa stávajú investície **uvedením do používania**, čím sa rozumie zabezpečenie všetkých technických funkcií potrebných na užívanie, splnenie všetkých povinností určených právnymi predpismi, napr. stavebnými, požiarnymi, bezpečnostnými, hygienickými. Napr. hmotná alebo nehmotná investícia môže byť obstaraná kúpou, ale na jej uvedenie do používania je ešte potrebná montáž, revízna kontrola a ďalšie činnosti.

4.3.2 Uvedenie dlhodobého majetku do používania

Obstaraný majetok po zabezpečení všetkých funkcií nevyhnutých na jeho používanie sa uvedie do používania na základe dokladu Zápis (protokol) o uvedení DM do používania. Tento doklad tvorí prvotnú evidenciu o danej položke majetku, vypisuje sa na základe dokumentácie došlej do podniku od výrobcu majetku (napr. technický preukaz, technická dokumentácia). Ďalej musí zodpovedný pracovník v podniku (zvyčajne účtovník) podľa spôsobu obstarania určiť správny druh a výšku ceny. Na výber má nasledujúce spôsoby oceňovania:

1. Obstarávacia cena zahŕňa cenu, za ktorú sa majetok obstaral a náklady súvisiace s jeho obstaraním. Touto cenou sa oceňuje:

- hmotný majetok s výnimkou hmotného majetku vytvoreného vlastnou činnosťou,
- zásoby s výnimkou zásob vytvorených vlastnou činnosťou,
- podiel na základnom imaní obchodných spoločností, cenné papiere a deriváty,

- pohľadávky pri odplatnom nadobudnutí alebo pohľadávky nadobudnuté vkladom do základného imania,
- nemotný majetok s výnimkou nemotného majetku vytvoreného vlastnou činnosťou,
- záväzky pri ich prevzatí.

2. Vlastnými nákladmi rozumieme:

- pri zásobách vytvorených vlastnou činnosťou – priame náklady vynaložené na výrobu alebo inú činnosť, prípadne aj časť nepriamych nákladov, ktorá sa vzťahuje na výrobu alebo na inú činnosť,
- pri hmotnom majetku okrem zásob a nemotnom majetku okrem pohľadávok, ktorý bol vytvorený vlastnou činnosťou – priame náklady vynaložené na výrobu alebo inú činnosť a nepriame náklady, ktoré sa vzťahujú na výrobu alebo inú činnosť.

Vlastnými nákladmi sa oceňujú:

- hmotný majetok vytvorený vlastnou činnosťou,
- zásoby vytvorené vlastnou činnosťou,
- nemotný majetok vytvorený vlastnou činnosťou,
- príchovky a prírastky zvierat.

3. Menovitou hodnotou sa oceňujú:

- peňažné prostriedky a ceniny,
- pohľadávky a záväzky pri ich vzniku.

4. Reprodukčná obstarávacia cena je cena, za ktorú by sa majetok obstaral v čase, keď sa o ňom úctuje. Touto cenou sa oceňuje:

- majetok v prípade bezodplatného obstarania s výnimkou peňažných prostriedkov a cenín a pohľadávok ocenených menovitými hodnotami,
- nemotný majetok vytvorený vlastnou činnosťou, ak sú vlastné náklady vyššie ako reprodukčná obstarávacia cena tohto majetku,
- príchovky a prírastky zvierat, ak nie možno zistiť vlastné náklady,
- majetok preradený z osobného vlastníctva do podnikania s výnimkou peňažných prostriedkov a cenín a pohľadávok ocenených menovitými hodnotami,
- nemotný a hmotný majetok zistený pri inventarizácii a v účtovníctve doteraz nezachytený.

5. Reálna hodnota sa chápe ako trhová cena, ocenenie kvalifikovaným odhadom alebo posudkom znalca (ak trhová cena nie je k dispozícii alebo nevyjadruje správne reálnu hodnotu) alebo ako ocenenie ustanovené podľa osobitného predpisu (ak nie možno uplatniť predchádzajúce dva postupy).

Po ocenení sa pre daný majetok vystaví **inventárna karta** na základe zápisu o zaradení DM do používania. Slúži na evidenciu daného majetku počas celej doby jeho používania. Predná strana inventárnej karty obsahuje všeobecné údaje o danom majetku (názov a opis majetku, inventárne číslo, vstupnú cenu, dátum a spôsob obstarania, dátum uvedenia do používania atď.). zadná strana slúži na evidenciu účtovných a daňových odpisov za jednotlivé roky používania daného majetku, vrátane výčislenia zostatkových ceny DM.

Zníženie ocenenia DM môže byť:

- a) trvalé – eviduje sa v podniku prostredníctvom **oprávok**, vzniká v dôsledku opotrebenia DM,

b) prechodné – eviduje sa prostredníctvom **opravných položiek**. napr. zníženie ceny zásoby materiálu z titulu predpokladanej nižej predajnej ceny tohto materiálu ako je jeho ocenenie.

Opravné položky sa vytvárajú pri jednotlivých druhoch DM, ak sa dočasne zníži ich trhová hodnota a v účtovníctve je evidovaná vyššia hodnota. Z tohto dôvodu je potrebné vykonať korekciu K zníženie hodnoty, v ktorej je daný majetok evidovaný.

Opravné položky sa vytvárajú v účtovníctve v rámci prác ročnej účtovnej závierky k 31. 12. daného roka. Zníženie hodnoty opravných položiek alebo ich úplné rozpustenie sa eviduje, ak pominie dôvod, pre ktoré boli vytvorené.

4.3.3 Opotrebovanie dlhodobého majetku v podnikaní

Pri členení výrobných faktorov v podniku je hlavnou súčasťou potenciálnych faktorov dlhodobý hmotný majetok (DHM). Svoju funkciu v transformačnom procese vykonáva tým, že sa ho aktívne a pasívne zúčastňuje, postupne spotrebúva a mieru opotrebenia prenáša prostredníctvom odpisov do novej hodnoty vyprodukovaného výrobku či služby.

Dlhodobý hmotný majetok členíme na *odpisovaný* a *neodpisovaný*. Pre potreby transformačného procesu podnikateľskej jednotky je potrebné triediť DHM podľa určitých hľadísk na rovnaké skupiny. Medzi najdôležitejšie patria nasledujúce triedenia:

1. podľa charakteru účasti v transformačnom procese,
2. podľa technologickej funkcie v transformačnom výrobnom procese,
3. podľa charakteru ich využitia,
4. podľa technickej úrovne,
5. podľa veku a ekonomickej životnosti.

Podľa prvého hľadiska klasifikácie sa rozdeľuje DHM predovšetkým na:

- *výrobný* (ktorý sa priamo zúčastňuje výrobného procesu),
- *nevýrobný* (časť DHM využívaného vo sfére obehu, služieb a spotreby).

Členenie DHM podľa technologickej funkcie vo výrobnom procese umožňuje jeho správnu reprodukciu z vecnej stránky a vytváranie proporcionality pri budovaní jeho technickej základne. Dlhodobý hmotný majetok členíme na:

- budovy a stavby,
- stroje, prístroje a zariadenia,
- dopravné prostriedky,
- inventár,
- pestovateľské celky trvalých porastov,
- základné stádo a ťažné zvieratá,
- drobný dlhodobý hmotný majetok,
- ostatný dlhodobý hmotný majetok.

Toto triedenie umožňuje vyjadriť jeden z najčastejšie používaných ukazovateľov štruktúry DHM, t. j. jeho **rozdelenie na aktívnu a pasívnu zložku** (označenie aktívny a pasívny nesúvisí s predchádzajúcim delením na majetok – aktíva a **kapitál** – pasíva z účtovného hľadiska).

Aktívna zložka DHM zahŕňa len DHM, ktorý sa priamo a bezprostredne zúčastňuje na výrobnom procese (pracovné stroje a zariadenia, energetické a rozvodné zariadenia, dopravné prostriedky a nástroje a pod.).

Do **pasívnej zložky DHM** patrí ten, ktorý výrobnému procesu pomáha (stavby, budovy, haly, inventár a pod.). Štatistika sa pri sledovaní a analýze DHM sústredí už na tri úlohy:

- zistenie stavu a štruktúry DHM fungujúceho v jednotlivých sférach národného hospodárstva na makroúrovni a mikroúrovni,
- analýzu kvantitatívnych a kvalitatívnych stránok reprodukcie DHM s väzbami do oblasti investičnej činnosti a do procesu formovania ekonomickejho potenciálu,
- analýzu využívania DHM.

Opotrebovanie je proces zmien vlastností DHM, v dôsledku čoho stráca DHM schopnosť plniť svoju funkciu alebo ju plní nedokonale a pri vyšších nákladoch, ako je v podnikateľskej sfére nevyhnutné. Rozoznávame **materiálne** (fyzické) a **ekonomicke** (morálne) opotrebovanie.

Materiálne (fyzické) opotrebovanie DHM sa prejavuje tým, že sa znižuje jeho výrobná schopnosť nielen v dôsledku jeho činnosti, ale aj v dôsledku jeho nepoužívania, nečinnosti. Materiálne opotrebovanie ovplyvňujú tieto činitele:

- pracovný režim,
- intenzita využívania DHM,
- kvalifikácia pracovnej sily,
- pracovné prostredie,
- suroviny a materiál,
- technologický proces,
- úroveň a kvalita údržby a opráv DHM.

Ekonomicke (morálne) opotrebovanie DHM sa prejavuje najmä v dôsledku rozvoja vedy a techniky. Vo svete neustále vznikajú nové stroje a zariadenia, ktoré sú oveľa dokonalejšie, výkonnejšie a úspornejšie.

4.3.4 Odpisovanie dlhodobého majetku

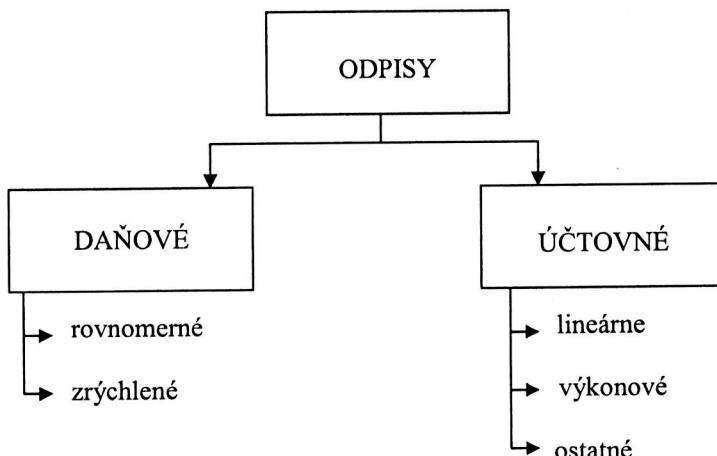
Dlhodobý majetok, ako sme už uviedli, sa opotrebuva fyzicky a morálne. Fyzické opotrebovanie závisí predovšetkým od intenzity využívania majetku, a preto možno povedať, že je funkciou *výkonu*. Morálne opotrebovanie prebieha, ak ho sledujeme za dlhšie časové obdobie a za väčší súbor majetku, nepretržite, bez ohľadu na jeho využívanie, a preto možno vychádzať z toho, že je funkciou *času*. **Hlavnou funkciou odpisov** je zabezpečiť postupný prenos hodnoty DM do nákladov na výrobu a obeh a zabezpečiť jeho reprodukciu; sú teda **dôležitou nákladovou položkou**.

➢ V praxi podnikania sa používajú dva druhy odpisov (obr. 4.5):

- **Daňové odpisy** sa počítajú a účtujú v súlade so zákonom č. 366/1999 Z.z.. o dani z príjmu v znení neskorších predpisov.
- **Účtovné odpisy** sa počítajú a účtujú mesačne na základe odpisového plánu, pričom sa prihliada na opotrebenie odpisovaného majetku zodpovedajúce bežným podmienkam jeho používania.

Účtovné odpisy nemajú predpísanú metodiku odpisovania ako je to pri daňových predpisoch.

Odpisy sa odvodzujú od tzv. ***ekonomickej životnosti dlhodobého hmotného a nehmotného majetku***, ktorá rešpektuje ako fyzické, tak aj morálne opotrebovanie. Odpisy nepredstavujú pre podnikateľa novovytvorené zdroje financovania, ale sú peňažným vyjadrením opotrebenia dlhodobého hmotného a nehmotného majetku v priebehu príslušného obdobia, za ktoré sa zúčtovávajú do nákladov. Pre podnikateľa je však dôležité, že z hľadiska peňažných príjmov (cash flow) predstavujú často **hlavný zdroj interného financovania podniku**.

Obr. 4.5 Druhy odpisov

Odpisy sú jednou z nákladových položiek, ktoré podnikateľská jednotka získava prostredníctvom tržieb aj za predpokladu, že trh uzná cenu vyrábaných výrobkov alebo poskytovaných služieb minimálne na úrovni nákladov, potrebných na ich výrobu. Nezávisia teda od stupňa efektívnosti podnikovej činnosti.

Výška odpisov závisí od:

- odpisovej základnej,
- odpisovej normy (sadzby v %),
- odpisovej metódy.

Odpisová základňa určuje množstvo a štruktúru odpisovaného dlhodobého majetku a jeho ocenenie; prevažne v obstarávacej cene (OC). Niekoľko aj v cene reprodukčnej, keď sa preceňuje starší dlhodobý odpisovaný majetok; táto cena by mala vyjadrovať súčasnú úroveň cien. Pretože reprodukčný proces dlhodobého hmotného a nehmotného podniku prebieha nepretržite (nákupy a vyradenia dlhodobého odpisovaného majetku sa prelínajú), pre výpočet odpisov je potrebné zistiť priemernú odpisovú základňu ($\varnothing OZ$).

$$\varnothing OZ = OC_{Fa} + \frac{OC_{Fa} \cdot d_u}{12} - \frac{OC_{Fav} \cdot d_v}{12}$$

kde $\varnothing OZ$ je priemerná odpisová základňa pre výpočet sumy odpisov,

OC_{Fa} – obstarávacia cena odpisovaného majetku na začiatku roka,

OC_{Fau} – obstarávacia cena odpisovaného majetku počas roka,

OC_{Fav} – obstarávacia cena odpisovaného majetku vyradeného počas roka z činnosti,

- d_u – počet celých mesiacov odo dňa uvedenia odpisovaného majetku do činnosti do konca roka,
- d_v – počet celých mesiacov odo dňa vyradenia odpisovaného majetku z činnosti do konca roka.

Odpisová norma vyjadruje čiastku odpisov v percentách. Na jej stanovenie je dôležité správne určenie doby životnosti jednotlivých položiek odpisovaného majetku (zohľadniť pritom ich fyzické a morálne opotrebenie). V prípade stanovenej doby životnosti (v rokoch) môžeme vypočítať odpisovú normu (ON) ako:

$$ON (\%) = \frac{100}{životnosť}$$

Odpisové metódy sa členia na:

- odpisové metódy výkonové,
- odpisové metódy časové.

Výkonové odpisové metódy by sa mali používať v tých prípadoch, kde je predpoklad, že príčinou vyradenia majetku bude fyzické opotrebenie, ktoré prebehne v kratšom časovom intervale ako morálne opotrebenie.

Odpisovú sadzbu na jednotku výkonu vypočítame takto:

$$O_j = \frac{VC}{V}$$

kde O_j je odpisová sadzba na jednotku výkonu,

VC – vstupná cena dlhodobého majetku,

V – celkový výkon dlhodobého majetku počas celej normovanej životnosti.

Praktická využiteľnosť výkonových odpisov je však veľmi obmedzená, pretože vopred s dosťatočnou presnosťou možno určiť celkový výkon investičného majetku počas celej životnosti iba v prípadoch aktívneho jednoúčelového majetku (napr. autá). Z toho dôvodu nachádzajú širšie uplatnenie časové odpisové metódy, ktoré by sa mali využívať v prípadoch, kde je predpoklad rýchlejšieho morálneho opotrebenia ako fyzického.

Časové odpisové metódy delíme na:

- a) konštantné (lineárne, rovnomerné) odpisové metódy,
- b) variabilné (premenlivé) odpisové metódy.

a) Konštantné (lineárne, rovnomerné) metódy odpisovania

- po celý čas odpisovania sa každoročne odpisuje rovnaká časť vstupnej ceny. Jednotlivým odpisovým skupinám sú priradené odpisové sadzby (stanovené v zákone o dani z príjmov).

Konštantné odpisy vypočítame takto:

Ročný odpis = VC / doba odpisovania

kde VC je vstupná cena.

b) **Variabilné odpisové metódy** delíme na:

Progresívnu odpisovú metódu – ide o prenesenie, príp. jednorazové odpísanie zostatkovej ceny do nákladov pri vyradení DHM.

Degresívnu odpisovú metódu, ktorá sa zakladá na tom, že väčšia časť obstarávacej ceny sa odpíše už v prvých rokoch používania majetku. Odpisovanie podľa tejto metódy sa nazýva aj **zrýchlené odpisovanie** a je založené na určených koeficientoch odpisovania pre jednotlivé odpisové skupiny, podobne ako pri lineárnom odpisovaní (podľa znenia zákona o dani z príjmov podľa jeho ostatnej novelizácie). Táto metóda odpisovania sa využíva pri daňových odpisochoch.

$$\text{ročný odpis pre 1. rok} = \frac{\text{VC}}{\text{Ko}}, \text{ nasledujúce roky} = \frac{2x \text{ ZC}}{\text{Ko} - \text{počet rokov odpisovania}}$$

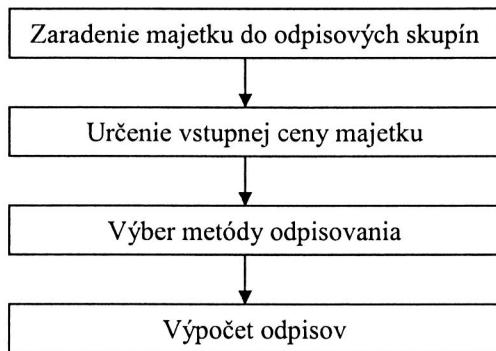
kde VC je vstupná cena   Ko je koeficient odpisovania   ZC je zostatková cena

Variabilné odpisové metódy možno zhrnúť pod spoločný názov **zrýchlené metódy odpisovania**, pretože umožňujú odpísať majetok v oveľa kratšej dobe ako klasické odpisové metódy bez ohľadu na skutočný priebeh jeho opotrebovávania. Hlavnou myšlienkou takejto odpisovej politiky je využiť odpisy ako účinný aktívny nástroj zainteresovania užívateľov dlhodobého majetku na jeho maximálnom využití a čo najrýchlejšej obnoviť, t. j. na zvyšovanie efektívnosti využívania dlhodobého majetku podniku.

Možnosť využiť v našich podmienkach zrýchlenú metódu odpisovania poskytuje zákon č. 595/2003 Z.z.. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov. Uvedený zákon rozdeľuje pre potreby odpisovania celý dlhodobý hmotný a nehmotný majetok v závislosti od doby odpisovania do štyroch skupín. Podrobnej zaraďenie dlhodobého majetku do jednotlivých odpisových skupín je uvedené v prílohe tohto zákona.

Ked' sa podnikateľská jednotka rozhodne odpisovať svoj majetok v zmysle zákona o účtovníctve sú všetky účtovné jednotky povinné zostaviť odpisový plán dlhodobého hmotného a dlhodobého nehmotného majetku, ktorý slúži na vyčíslenie **oprávok** t. j. kumulovaných odpisov v priebehu používania majetku.

Podľa **odpisového plánu** sa prostredníctvom účtovných odpisov znižuje hodnota tohto majetku (obr. 4.6). Ročné účtovné odpisy sa zaokrúhlujú na celé eurá nahor. Uvedený majetok sa odpisuje len do výšky jeho oceniaenia v účtovníctve s prihliadnutím na výnimky podľa zákona.

Obr. 4.6 Postup výpočtu daňových odpisov

1. Zaradenie majetku do odpisových skupín podľa predpokladanej doby používania. Zaradenie majetku do odpisových skupín podľa kódu klasifikácie produkcie je stanovené v zákone o dani z príjmu. Dlhodobý odpisovaný majetok je zaradený do štyroch odpisových skupín, ktorým prislúcha nasledujúci počet rokov odpisovania:

Odpisová skupina	Doba odpisovania
1	4 roky
2	6 rokov
3	12 rokov
4	20 rokov

2. Pri určení vstupnej ceny dlhodobého majetku pre potreby odpisovania je potrebné neopomenúť stanovenú limitovanú vstupnú cenu pre osobné automobily a osobné dopravné prostriedky, ktorá je upravovaná už v spomínanom zákone o dani z príjmu podľa poslednej novelizácie. Daná vstupná cena sa nevzťahuje na tých daňovníkov, ktorí využívajú osobné automobily a osobné dopravné prostriedky na zabezpečenie príjmov formou služieb - taxislužba, požičovňa áut, autoškola, požičovňa člnov, letecká doprava, osobná lodná doprava atď.

3. Výber metódy daňových odpisov dlhodobého majetku

a) rovnomerné odpisovanie podľa zákona o dani z príjmu

Pri tomto spôsobe odpisovania je stanovená ročná odpisová sadzba pre každú odpisovú skupinu pre prvý rok odpisovania, pre ďalšie roky odpisovania a pre zvýšenú vstupnú cenu.

Odpisová skupina: **ročná odpisová sadzba**

1.	VC/4
2.	VC/6
3.	VC/12
4.	VC/20

b) zrýchlené odpisovanie podľa zákona o dani z príjmu.

Koeficient pre zrýchlené odpisovanie (Ko)

Odpisová skupina	V prvom roku odpisovania	V ďalších rokoch odpisovania	Pre zvýšenú vstupnú cenu
1	4	5	4
2	6	7	6
3	12	13	12
4	20	21	20

Postup pri výpočte **rovnomených odpisov** pre automobil kúpený za 40 000 € = vstupná cena (VC):

Doba odpisovania automobilu (odpisová skupina 1): 4 roky

Odpisová norma pre odpisovú skupinu 1: 1/4

Ročný odpis (ro): $40\ 000 / 4 = 10\ 000 \text{ €}$

Postup pri výpočte odpisov **zrýchleným odpisovaním** pre automobil so vstupnou cenou 40 000 €:

$$\text{ro (1.rok)} = \frac{\text{VC}}{\text{Ko}} = \frac{40\ 000}{4} = 10\ 000 \text{ €}$$

1. rok   ro = 10 000 €

Zostatková cena (ZC) automobilu po 1. roku: $40\ 000 - 10\ 000 = 30\ 000,-$

$$(\text{ďalšie roky}) \text{ ro} = \frac{2 \times \text{ZC}}{\text{Ko} - \text{počet rokov odpisovania}} = \frac{2 \times 30\ 000}{5 - 1} = 15\ 000 \text{ €}$$

2. rok   ro = 15 000 €

ZC automobilu po 2. roku: $(30\ 000 - 15\ 000) = 15\ 000 \text{ €}$

3. rok   ro = $(2 \times 15\ 000) / (5 - 2) = 10\ 000,-$

ZC automobilu po 3. roku: ..... $(15\ 000 - 10\ 000) = 5\ 000 \text{ €}$

4. rok   ro = $(2 \times 5\ 000) / (5 - 3) = 5\ 000,-$

ZC automobilu po 4. roku: ..... $(5\ 000 - 5\ 000) = 0 \text{ €}$

Technické zhodnotenie dlhodobého majetku a výpočet odpisov

Hmotný a nehmotný majetok môže byť počas doby používania v podniku technicky zhodnotený. **Technické zhodnotenie jednotlivého hmotného a nehmotného majetku sú výdavky v sume 996 € a viac vynaložené za zdaňovacie obdobie:**

a) na dokončené nadstavby, prístavby a stavebné úpravy,

- b) na rekonštrukciu dlhodobého majetku, ktorá predstavuje také zásahy do hmotného majetku, ktoré majú za následok *zmenu jeho účelu použitia*, kvalitatívnu zmenu jeho výkonnosti alebo technických parametrov,
- c) na modernizáciu majetku, ktorá predstavuje *rozšírenie vybavenosti alebo použiteľnosti* hmotného alebo nehmotného majetku o také súčasti, ktoré pôvodný majetok neobsahoval, pričom tvoria neoddeliteľnú súčasť majetku. Za neoddeliteľnú súčasť majetku sa považujú samostatné veci, ktoré sú určené na spoločné použitie s hlavnou vecou a spolu s ňou tvoria jeden majetkový celok.

Odpisy teda nepredstavujú pre podnik novovytvorené zdroje financovania, ale sú peňažným vyjadrením opotrebovania dlhodobého hmotného a nehmotného majetku v priebehu príslušného obdobia, za ktoré sa zúčtovávajú do nákladov.

4.3.5 Vyradenie dlhodobého majetku z používania

Dlhodobý hmotný a nehmotný majetok sa vyrádza z používania a z účtovníctva podnikateľského subjektu vtedy, keď je **opotrebený, nepotrebný z hľadiska jeho činnosti alebo pre iné príčiny**. Podľa príčin, pre ktoré sa tento majetok vyrádza z používania, sa rozlišujú nasledujúce spôsoby jeho vyradenia:

- likvidácia v dôsledku fyzického alebo morálneho opotrebenia,
- predaj nepotrebného majetku,
- darovanie,
- bezplatný prevod na základe právnych predpisov,
- vyradenie v dôsledku škody alebo manka,
- preradenie majetku z podnikania do osobného vlastníctva.

Pred vyradením **musí byť tento majetok odpísaný**. Ak má zostatkovú cenu, táto cena sa naraz podľa spôsobu vyradenia prenesie do nákladov. Na uskutočnenie vyradenia DM je potrebné vyhotoviť doklad – Zápis o vyradení majetku. Pretože **zostatková cena majetku pri jeho vyradení nie je daňovo uznaným nákladom**, je potrebné vyriešiť ju z daňového hľadiska, t. j. jej hodnota bude zvyšovať základ dane pre výpočet dane z príjmu podniku, a tým aj sumu dane z príjmu (o sumu: 19 % zo ZC vyradeného majetku).

4.4 Obežný majetok

Obežný majetok tvoria:

- zásoby (materiál, nedokončené výrobky, výrobky, tovar a zvieratá),
- pohľadávky,
- obchodovateľné cenné papiere,
- peňažné prostriedky (pokladnica, ceniny a bankové účty).

Obežný majetok (obežné aktíva), predstavuje majetok krátkodobej povahy, ktorý sa nachádza priamo vo výrobnom, alebo inom procese. Zahŕňa zásoby (materiál, tovar), pohľadávky (vyfakturované dodávky výrobkov prác a služieb) a finančný majetok krátkodobého charakteru (najmä peniaze v hotovosti a na bežných účtoch, šeky a krátkodobé cenné papiere).

4.4.1 Podstata a štruktúra obežného majetku

Obežný majetok je teda časťou majetku, ktorá sa spotrebuje a premení na peniaze v priebehu jedného roka alebo v priebehu jedného prevádzkového cyklu. **Prevádzkový cyklus** je priemerná doba potrebná na nákup materiálu, spracovanie materiálu na hotové výrobky, predaj výrobkov a získanie peňazí za predaj. Vzhľadom na to, že prevádzkový cyklus väčšiny podnikov je kratší ako jeden rok, definuje sa obežný majetok ako aj tá časť aktív, pri ktorej sa očakáva, že sa premení na peniaze v dobe kratšej ako jeden rok.

Obstaranie obežného majetku je obdobné ako pri obstaraní dlhodobého majetku, t. j. kúpou, vlastnou činnosťou, darovaním a prevodom z osobného užívania do podnikania. Obežný majetok vchádza do hodnoty nových výrobkov celou svojou podstatou, celý sa naraz spotrebúva. Štruktúra obežného majetku sa v podniku pomerne rýchlo mení, najmä v závislosti od jeho výrobného programu. **Štruktúru obežného majetku** charakterizuje podiel jeho jednotlivých skupín: zásob, pohľadávok a finančného majetku na celkovom objeme obežného majetku.

Zásoby predstavujú časť majetku, ktorá je pripravená pre vstup do výrobného procesu (materiál), alebo už vstúpila do výrobného procesu, ale ho ešte neopustila (rozpracovaná výroba), alebo už opustila výrobný proces, ale ešte sa nedostala do konečnej spotreby (hotové výrobky pripravené na realizáciu). Riadenie výšky a štruktúry zásob v podniku podstatne ovplyvňuje peňažné toky (cash flow) v podniku a schopnosť podniku priebežne splácať svoje záväzky – likviditu podniku.

Zásoby podniku môžu mať nasledovnú štruktúru:

A. Materiál, do ktorého patria:

- **suroviny** (základný materiál) – tvoria podstatu výrobku,
- **pomocné látky** – nachádzajú sa tiež vo výrobku, ale netvoria jeho podstatu,
- **prevádzkové látky** – sú potrebné na obsluhu strojov a zariadení (palivo, mazacie oleje, čistiace potreby),
- **náhradné diely** – slúžia na údržbu a opravu strojov a zariadení,
- **obaly** – slúžia na ochranu a dopravu nakúpeného materiálu,
- **drobný hmotný majetok**.

B. Vnútropodnikové zásoby

- **nedokončená výroba** – predstavuje produkty, ktoré prešli jedným alebo niekoľkými výrobnými stupňami, nie sú už materiálom, ale nie sú ešte výrobkom,
- **polotovary vlastnej výroby** – predstavujú produkty, ktoré ešte neprešli všetkými výrobnými stupňami a musia byť dokončené alebo skompletizované do finálnych výrobkov v ďalšom výrobnom procese,
- **výrobky** – predstavujú produkty, ktoré prešli všetkými výrobnými stupňami a sú pripravené na realizáciu.

C. Zvieratá – sú to zvieratá, ktoré nie sú DHM, zahŕňajú mladé zvieratá, zvieratá vo výkrme, včelstvá, ryby, kŕdle sliepok, kačiek, moriek, perličiek a kožušinové zvieratá.

D. Tovar – zahrňa všetko to, čo podnik nakupuje za účelom ďalšieho predaja (tovaram sú aj pozemky, budovy a stavby, ktoré sú predmetom ďalšieho predaja).

Suroviny, pomocný materiál, prevádzkové látky, náhradné diely a obaly tvoria **výrobné zásoby**. Z hľadiska **základnej potreby** sa zásoby delia na:

- **bežné** – zabezpečujú bežnú činnosť podniku v období medzi dvoma bezprostredne za sebou uskutočnenými dodávkami,
- **sezónne** – zabezpečujú krytie sezónnych výkyvov v činnosti podniku,
- **poistné** – sú poistikou podniku v prípade výnimocných situácií, napr. havária kamiónu so zásobami, majú stálu výšku určenú na základe dĺžky dodávkového cyklu, dĺžky výrobného cyklu, vzdialenosť dodávateľa a náhradných dodávateľov, výšky výrobnej spotreby a pod.,
- **technologické** – vytvárajú sa vtedy, ak si materiál pred použitím vo výrobe vyžaduje určitú úpravu (napr. zrenie).

Z hľadiska **stálosti výšky** sa zásoby rozdeľujú na:

- **premenlivé** – ich výška sa pohybuje od maxima k minimu (bežné a sezónne),
- **stále** – ich výška sa nemení (poistné a technologické).

Pohľadávky sú práva veriteľa alebo dodávateľa na isté plnenie zo strany dlžníkov alebo odberateľov za predané výrobky, tovar alebo poskytnuté služby.

Podľa svojho **ekonomickeho obsahu** zahŕňajú:

- pohľadávky z obchodného styku,
- pohľadávky voči inštitúciám sociálneho zabezpečenia,
- pohľadávky voči spoločníkom,
- pohľadávky voči štátu (daňové pohľadávky, dotácie) a iné.

Podľa **doby splatnosti** sa pohľadávky členia na:

- **krátkodobé** (s dobowou splatnosťou kratšou ako 1 rok),
- **dlhodobé** (s dobowou splatnosťou dlhšou ako 1 rok).

Pohľadávky po lehote splatnosti spôsobujú platobnú neschopnosť podnikateľov. Platobnú neschopnosť rozoznávame prvotnú a druhotnú. Pre podnikateľov je veľmi dôležité priebežné sledovanie a správne riadenie štruktúry pohľadávok podniku ako súčasť finančného riadenia podniku. Cieľom je preventívne a priebežne eliminovať pohľadávky po lehote splatnosti a dôsledne vymáhať od dlžníkov zaplatenie dĺžnych čiastok, aby sa vyhli platobnej neschopnosti podniku. V **prvotnej platobnej neschopnosti** sú podniky, ktoré majú vyššie záväzky ako pohľadávky. Aj keby im všetci dlžníci zaplatili, nie sú schopné úplne uhradiť svoje záväzky. Podniky v **druhotnej platobnej neschopnosti** majú vyššie pohľadávky ako záväzky. Pretože im načas nezaplatili ich dlžníci, nemôžu ony platiť načas svojim veriteľom, čím vzniká reťaz neplatičov.

Finančný majetok je majetok, ktorého doba splatnosti je kratšia ako 1 rok. Vyznačuje sa vysokou likvidnosťou a bezprostrednou obchodovateľnosťou. Do finančného majetku patria:

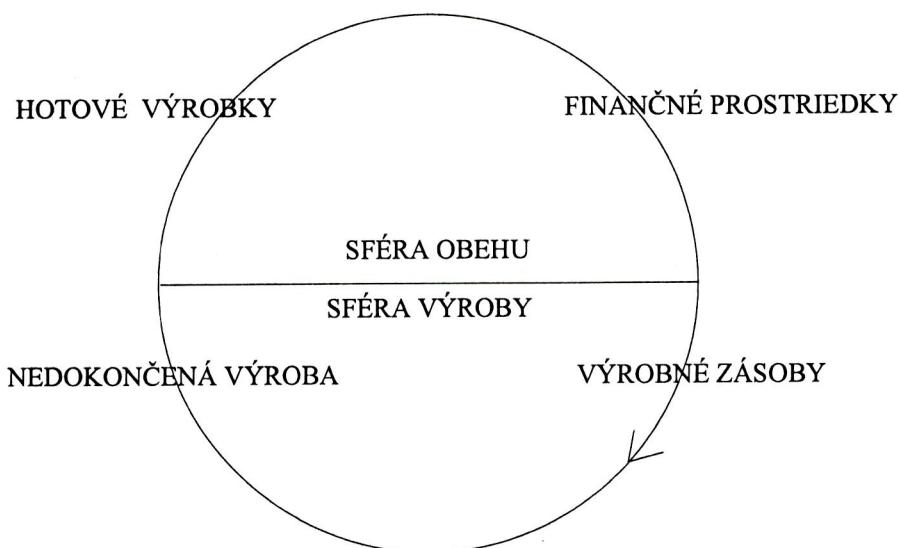
- **peniaze v hotovosti, šeky a ceniny,**
- **peniaze na účtoch v bankách**, ktoré môžu byť uložené:
  - **na bežnom účte** – slúži na úhradu faktúr dodávateľom, príjem úhrady faktúr od odberateľov a pod.
  - **na vkladovom účte** – slúži na ukladanie peňažných prostriedkov, ktoré podnik bezprostredne nepotrebuje na podnikateľskú činnosť pri vyšších úrokových sadzbách ako na bežnom účte a pri viazanosti vkladu od 1 mesiaca po 1 rok,

- na devízovom účte – pre podniky so zahraničnou kapitálovou účasťou a podniky obchodujúce so zahraničím,
- cenné papiere – majetkové, úverové a vlastné dlhopisy s lehotou splatnosti kratšou ako 1 rok.

4.4.2 Kolobeh a obrat obežného majetku

Kolobeh obežného majetku je proces premeny, pri ktorom jednotlivé časti obežného majetku prechádzajú najprv fázou obehu, potom fázou výroby a znova sa vracajú do východiskovej fázy obehu. Prvá fáza kolobehu začína vo sfére obehu, kde má obežný majetok formu finančných prostriedkov. V druhej fáze sa finančné prostriedky menia na výrobné zásoby a postupne sa menia na rozpracovanú (nedokončenú) výrobu. Dokončením výroby vznikajú nové výrobky, ktoré po technickej kontrole ich kvality prechádzajú ako hotové výrobky na sklad hotových výrobkov. V tretej fáze sa hotové výrobky opäť dostávajú do sféry obehu: dopravujú sa od výrobcu do skladov a predajní veľkoobchodu alebo maloobchodu, kde sa predávajú zákazníkom, príp. ich výrobca predáva priamo zákazníkom. Predajom výrobkov a zaplatením ich ceny zákazníkmi sa ich kolobeh končí. Premieňajú sa opäť na finančné prostriedky.

Proces stále sa opakovaného a súčasne prebiehajúceho **kolobehu obežného majetku** sa nazýva **obratom obežného majetku**. Kolobeh obežného majetku je znázormený na obr. 4.7.

Obr. 4.7. Kolobeh obežného majetku

4.4.3 Oceňovanie a evidencia obežného majetku

Oceňovanie obežného majetku je upravené zákonom o účtovníctve. **Cena zásob** ovplyvňuje náklady (spotreba materiálu vo výrobe a vyskladnenie tovaru pri predaji sú súčasťou nákladov),

a tým aj výsledok hospodárenia podniku. Nezáväznosť oceňovania by spôsobovala rozdiely vo vypovedacej schopnosti účtovných informácií.

Nakupovaný materiál a tovar sa oceňuje obstarávacou cenou, ktorá sa skladá:

- z ceny **obstarania**,
- z **nákladov**, ktoré súvisia s obstaraním (dopravné, poistné, clo a pod.).

Podnik si môže vopred stanoviť **stálu skladovú cenu** podľa podnikového cenníka. Postup oceňovania je zakotvený v internej smernici o oceňovaní zásob, čím sa stáva pre podnik záväzným. Rozdiel medzi skutočnou obstarávacou cenou a vopred stanovenou obstarávacou cenou sa sleduje na analytických účtoch v účtovníctve podniku.

Ak má podnik zásoby, ktoré boli obstarané **bezodplatne**, prípadne použiteľný odpad, ich cena sa stanoví **odborným odhadom** podľa ich úžitkovej hodnoty.

Zákon o účtovníctve pripúšťa dve metódy oceňovania úbytkov **zásob rovnakého druhu** vedených na sklade. Sú to:

- metóda FIFO,
- metóda váženého aritmetického priemeru.

Metóda FIFO (First In, First Out), t. j. prvý do skladu, prvý zo skladu, spočíva v tom, že sa výdaj jednotlivých materiálových položiek zo skladu oceňuje od ceny najstarších (najskôr) nakúpených zásob smerom k cenám najnovších (najneskôr) nakúpených zásob.

Metóda váženého aritmetického priemeru predpokladá oceňovanie výdaja jednotlivých materiálových položiek zo skladu na základe ceny vypočítanej ako vážený aritmetický priemer podielu hodnoty zásoby materiálovej položky na sklade v eurách a celkového stavu zásob materiálu na sklade v jednotkách množstva k ľubovoľné zvolenému dátumu v mesiaci. Čas, ktorý uplynul od posledného výpočtu tejto ceny, však nesmie presahovať obdobie kalendárneho mesiaca.

V dnešnej praxi účtovníctva zásob pomocou IKT je bežné oceňovanie zásob **kízavým váženým aritmetickým priemerom**, ktorý sa vypočíta po každej dodávke položky materiálu alebo tovaru nasledovne:

- predchádzajúca cena za jednotku množstva sa spočíta s novou cenou za jednotku množstva a vydeli sa dvoma,
- získanou jednotkovou cenou sa precení celé množstvo zásoby materiálu a táto cena je aktuálna až do nového prírastku zásob.

Zásoby vlastnej výroby (nedokončená výroba, polotovary vlastnej výroby, výrobky, zvieratá) sa oceňujú vlastnými nákladmi. **Vlastné náklady** zahŕňajú:

- priame náklady vynaložené na výrobu zásob (priamy materiál, priame mzdy a ostatné priame náklady),
- časť nepriamych nákladov, ktoré sa k tejto činnosti vzťahujú (výrobná rézia a v prípade, že výrobný cyklus trvá dlhšie ako jeden rok, aj pomerná časť správnej rézie).

Zvieratá v poľnohospodárskej výrobe sa oceňujú v prípade nákupu **obstarávacou cenou** a pri vlastnom chove (príchovky a prírastky zvierat) **vlastnými nákladmi**. Ak vlastné náklady nie možno zistiť, ocenia sa **reprodukčnými obstarávacími cenami**. Reprodukčnou obstarávacou cenou je cena, za ktorú možno obstaráť zvierajúce rovnakej kvality na trhu v čase oceňovania.

Pohľadávky, peňažné prostriedky a ceniny sa oceňujú nominálnymi cenami.

Evidencia zásob predstavuje z vecnej stránky správnu, presnú a včasné evidenciu zásob podnikateľskej jednotky, ktorú zabezpečujú skladoví pracovníci. Tvoria ju najmä nasledujúce doklady:

- *kniha došlých zásielok*, do ktorej skladník zapisuje podľa dodacieho listu a príslušných prepravných dokladov potrebné údaje o došlých zásobách,
- *prijemka* – vystavuje sa pri prevzatí dodávky
- *výdajka* – vystavuje sa pri každej spotrebe skladovaných zásob,
- *skladová karta* – vyhotovuje sa v naturálnych a v peňažných jednotkách
- *závesné štítky* – vyhotovujú sa v naturálnych jednotkách podľa jednotlivých druhov zásob,
- *obratové súpisy zásob* – prehľady pohybov zásob, na základe ktorých sa v učtárni účtuje v syntetickej a analytickej evidencii zásob.

Spôsob evidencie zásob a jeho prehľadnosť sú podstatné ako pre metodiku účtovania zásob tak aj pre externých používateľov.

4.5 Financovanie a investovanie v podniku

V procese podnikového hospodárenia je majetok a kapitál podnikateľskej jednotky v stálom pohybe, ich objem a štruktúra sa plynule menia. Procesy, ktorými to prebieha označujeme termínnymi **financovanie** a **investovanie**. Ich objemy vyjadrujú pohyb za isté obdobie (napr. za rok), sú to teda tokové veličiny.

Financovanie podnikateľskej jednotky znamená získavanie kapitálu rôznymi spôsobmi z vlastných alebo cudzích zdrojov a jeho zvyšovanie. Jednou z najdôležitejších úloh finančného riadenia podniku je zistieť potrebnú výšku finančných prostriedkov, kapitálu a zabezpečiť ich krytie z najefektívnejších zdrojov.

Investovanie znamená vkladanie (alokovanie) kapitálu do jednotlivých zložiek majetku. Podnikateľská jednotka môže investovať do budov, strojov, dlhodobých cenných papierov, zásob, pohľadávok, pohotových prostriedkov (peňazí v širšom chápání) alebo do nehmotného majetku. V priebehu transformačného procesu sa v podnikateľskej jednotke stále uvoľňujú časti jeho kapitálu v peňažnej forme. Väčšinu týchto peňazí musí podnikateľ plynule používať na reprodukcia prevádzkových potrieb. Časť prostriedkov sa mu však uvoľňuje na relatívne dlhé obdobie (odpisy z dlhodobého hmotného a nehmotného majetku) príp. trvale zvyšuje jeho vlastné zdroje (časť zisku po zdanení, ktorá sa ponechala v podniku na financovanie jeho ďalšieho rozvoja).

O použití týchto interných zdrojov financovania môže podnikové vedenie rozhodovať z dlhodobejších hľadišť a môže ich investovať. Okrem toho však môže podnik v priebehu hospodárenia zvyšovať kapitál externým financovaním.

Proces investovania teda zahŕňa premenu interných zdrojov financovania a dodatočne získaných externých zdrojov na majetok (na nové majetkové súčasti). Opačným procesom financovania a investovania je znižovanie podnikového kapitálu a znižovanie jeho majetku.

Znižovanie podnikového kapitálu (definancovanie) môže nastať v dvoch prípadoch:

1. v dôsledku obmedzenia podnikovej činnosti sa zniží potreba kapitálu v podniku a jeho vlastníci túto nepotrebnú časť odčerpajú, aby ju mohli použiť niekde inde (investovať do iného podniku, nakúpiť cenné papiere a pod.),
2. hospodárenie podniku sa skončilo stratou, ktorá pohltila časť vlastného kapitálu.

Znižovanie podnikového majetku (deinvestovanie) je „druhou stránkou“ znižovania podnikového kapítalu. Môže sa uskutočňovať rôznym spôsobom, napr. predajom majetku, darovaním, znehodnocovaním majetku v dôsledku škody.

V odbornej literatúre z podnikovo-hospodárskej náuky sa často prezentuje teoretický názor, že vrcholovým cieľom podnikateľskej jednotky je dlhodobá maximalizácia zisku – tzv. klasický prístup k podnikaniu. V súčasnom období sa vrcholový cieľ definuje ako **dlhodobý rozvoj a rast podnikateľskej jednotky**. Tako formulovaný vrcholový cieľ sa dá presne kvantitatívne vyjadriť (rast podniku ako obrat v čase, počet zamestnancov v čase, majetok v čase). Tento cieľ v sebe zahŕňa hodnotovú, ale aj etickú stránku. Prežitie a rozvoj sú podmienené ziskom, rastom produktivity práce, zvyšovaním podielu vlastného kapítalu, likviditou podniku, vzťahom k zákazníkom, zamestnancom, štátu, obci – zvyšovanie počtu pracovných miest, sociálne istoty, stabilita dodávateľsko-odberateľských vzťahov.

Podnikanie v trhovej ekonomike je založené na využívaní peňažných vzťahov. Podnikateľ vstupuje do mnohých rôznorodých peňažných vzťahov ako sú napr. realizačné vzťahy, úverové, poisťovacie, rozpočtové a ďalšie vzťahy, ktoré zvyšujú tlak na finančné riadenie podniku.

Hlavné úlohy finančného riadenia podniku môžeme zhrnúť takto:

- získavanie finančných zdrojov – kapítalu potrebného na financovanie bežných a budúcich potrieb podniku,
- rozhodovanie o alokácii finančných prostriedkov a viazaní v jednotlivých zložkách majetku,
- rozhodovanie o použití dosiahnutých výsledkov hospodárenia podniku,
- udržiavanie finančnej rovnováhy a likvidity podniku.

4.5.1 Zdroje financovania podniku

Jednou z najdôležitejších úloh finančného riadenia podniku je zistiť potrebu finančných prostriedkov – kapítalu a zabezpečiť ich krytie z najefektívnejších zdrojov. V zásade možno druhy financovania rozdeliť podľa piatich kritérií:

1. Podľa časového priebehu podnikania rozlišujeme :

- financovanie mimoriadne – pri zakladaní podniku,
- financovanie bežné, následné – pri financovaní rozšírenej reprodukcie.

2. Podľa počtu finančných prípadov rozlišujeme:

- priľžitostné financovanie – náhodné, napr. pri fúzii podnikov, pri sanácii alebo likvidácii podniku,
- bežné financovanie – zabezpečovanie a vynakladanie finančných prostriedkov na bežnú prevádzku podniku.

3. Podľa dĺžky doby, na ktorú bol kapitál získaný rozlišujeme

- krátkodobé financovanie,
- strednodobé financovanie,
- dlhodobé financovanie.

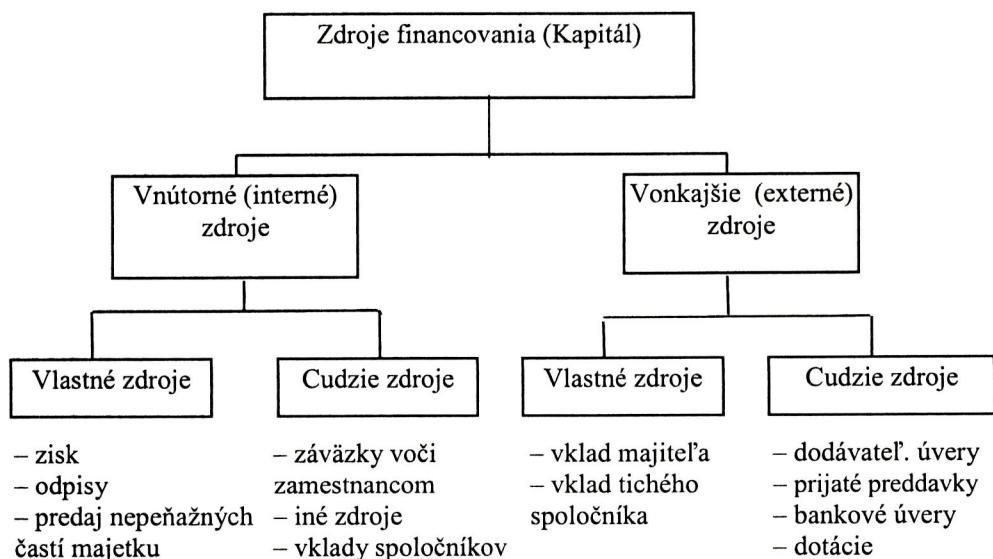
4. Podľa vlastníckych vzťahov rozlišujeme

- financovanie z vlastných zdrojov,
- financovanie z cudzích zdrojov.

5. Podľa zdrojov získaných finančných prostriedkov rozlišujeme:

- externé zdroje financovania – získané z vonkajšieho prostredia podniku (bankový úver, dodávateľský úver, lízing, faktoring a ďalšie),
- interné zdroje financovania – získané vlastnou podnikovou činnosťou (zisk, odpisy a ďalšie).

Prehľad zdrojov financovania podniku je znázornený v obr. 4.8.

Obr. 4.8. Klasifikácia zdrojov financovania podniku

4.5.2 Interné zdroje financovania podniku

Medzi najvýznamnejšie **vlastné interné zdroje financovania** podniku patria zisk a odpisy, ktoror sú v podniku k dispozícii dovtedy, kým nemusí byť odpisovaný majetok nahradený novým. **Samofinancovanie** predstavuje v malých podnikoch najdôležitejší zdroj financovania. Jeho hlavnou prednosťou je, že znižuje potrebu úverov, ktoré sú pre mikropodniky a malé podniky zväčša nedostupné. Ostatné vlastné interné zdroje môžu tvoriť tiež nezanedbateľnú časť finančných zdrojov podniku. **Cudzie interné zdroje financovania** predstavujú záväzky podnikateľa voči zamestnancom podniku vo forme dlžných miezd, plátov, odmién a pod. Mobilizácia týchto zdrojov plne závisí od schopnosti podnikateľa racionálizovať prácu podniku.

4.5.3 Externé zdroje financovania podniku

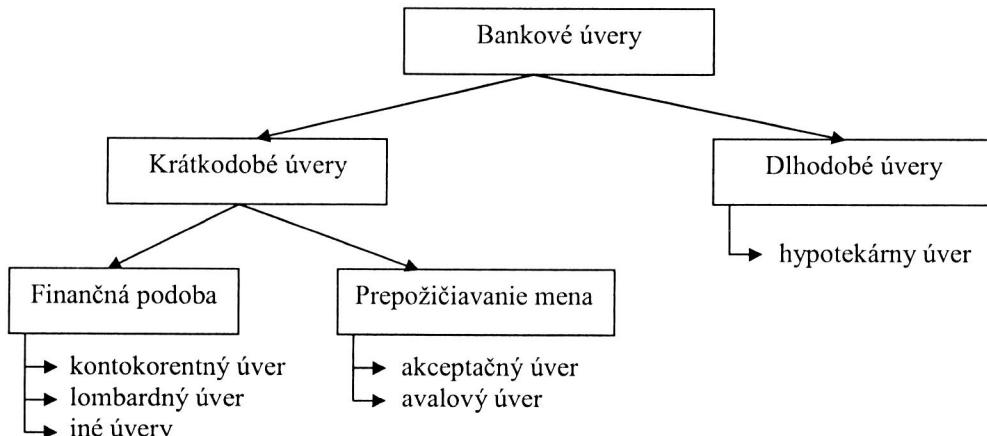
Externé zdroje financovania najmä vlastné majú veľký význam najmä pri zakladaní podniku a pri jeho ďalšom rozvoji. **Vlastné externé zdroje podniku** sú determinovanou formou podnikania. V podniku jednotlivca je to vklad majiteľa, prípadne vklad tichého spoločníka pri zmluve o tichom spoločenstve. V obchodných spoločnostiach sú to vklady spoločníkov, ktoré alebo vyplývajú zo zákona pre spoločníkov v s.r.o. a komanditistov v k.s., alebo sa tvorenia na základe dobrovoľnosti a dohody v spoločenskej zmluve – spoločníci v.o.s., prípadne sú to členské vklady členov družstva a pod.

Ak podnik potrebuje zvýšiť finančné zdroje môže túto transakciu uskutočniť zvýšením vkladu majiteľa, príp. spoločníkov alebo pretransformovaním sa na inú spoločnosť. Priberanie spoločníkov má však svoje hranice vyplývajúce jednak z diktie Obchodného zákonného a aj zo schopnosti zvládnuť obchodné vedenie spoločnosti.

Cudzie externé zdroje podniku súvisia s obmedzenými vlastnými finančnými zdrojmi podnikateľov. Z daňového hľadiska, kvôli získaniu daňového efektu, môže byť často výhodnejšie používať cudzie zdroje, pretože úroky ako náklady na získanie cudzieho kapitálu sú nákladovou položkou, a tým znižujú daňový základ pre výpočet dane z príjmu podniku.

Z časového hľadiska rozlišujeme tieto cudzie zdroje (obr. 4.9):

- krátkodobé cudzie financovanie,
- dlhodobé cudzie financovanie.

Obr. 4.9 Klasifikácia bankových úverov

Krátkodobé cudzie financovanie spravidla poskytuje tieto možnosti:

- dodávateľské úvery,
- preddavky pre odberateľov,
- krátkodobé bankové úvery (kontokorentné úvery).

Krátkodobé úvery sú úvery s lehotou splatnosti do 1 roka. Podnikateľskému subjektu vzniká poskytnutím úveru záväzok, ktorý sa postupne znižuje o sumu jednotlivých splátok. Patria medzi ne:

- **Kontokorentný úver**

Predstavuje dohodu medzi bankou a klientom, v ktorej **banka poskytuje klientovi úver v pohyblivej výške na jeho bežnom účte**. Bežný účet podnikateľský subjekt používa na zúčtovanie bežných záväzkov a pohľadávok s obchodnými partnermi, kontokorentný úver vyrovnáva časový nesúlad medzi úhradou pohľadávok od odberateľov a potrebou platenia záväzkov voči dodávateľom. Dôležitou súčasťou dohody o kontokorentnom úvere je stanovenie úverového limitu – t. j. výšky prípustného debetu na bežnom účte. Banka stanovuje výšku úverového limitu na základe analýzy vývoja bežného účtu z minulosti. Hlavnou výhodou tohto typu úveru je, že klient pri každej potrebe krátkodobých peňažných prostriedkov nemusí uzatvárať novú úverovú zmluvu.

- **Lombardný úver**

Je to úver, ktorý je zabezpečený uložením zálohy, ktorou môže byť hnuteľný majetok alebo právo (cenné papiere, tovar, pohľadávky, drahé kovy a iné cennosti). Veľkosť úveru predstavuje 60 - 80 % hodnoty uloženého majetku. V konečnom dôsledku jeho výška závisí

od kvality založeného majetku. Úver sa neposkytuje na plnú hodnotu majetku v dôsledku jeho možného opotrebenia, zníženia jeho hodnoty v dobe splatnosti úveru.

▪ *Akceptačný úver*

Pri predchádzajúcich typoch úverov banka – veriteľ poskytla klientovi – dlžníkovi úver ako konkrétnu peňažnú hotovosť. **Pri akceptačnom úvere banka neposkytuje platobné prostriedky, ale úver v podobe dobrého mena banky.** Akceptačný úver je odvodený od akceptu zmenky. Vzniká tým, že klient vypíše na banku zmenku. Ak banka túto zmenku akceptuje, zaviaže sa prevziať záväzok klienta voči tretej osobe – obsah zmenky a tento musí splniť v termíne splatnosti zmenky. Akcept zmenky bankou znamená, že banka predala klientovi svoje dobré meno, čím zvýšila obchodovateľnosť zmenky, ktorá sa môže ďalej používať. V úverovej zmluve sa banka dohodne s klientom, že v období splatnosti zmenky musí deponovať príslušnú peňažnú sumu na účet v banke. Z tejto sumy banka splní svoj záväzok zo zmenky.

▪ *Avalový úver*

Svojím charakterom sa podobá akceptačnému úveru, súvisí s zmenkou ako úverovým cenným papierom. Pri avale zmenky zmenkový ručiteľ (avalista) vyznačí na zmenke doložku per aval, ktoré potvrdí podpisom. Tým sa zaviaže splatiť záväzok namiesto zmenkového dlžníka. **Banka pri poskytovaní avalového úveru vystupuje v úlohe ručiteľa za splnenie záväzku klienta voči tretej osobe.** Predáva svoje dobré meno, nepožičiava platobné prostriedky. Ak však klient ako hlavný dľžnik nesplní svoj záväzok, môže byť automaticky požiadana veriteľom, aby ho ako vedľajší dľžník na základe ručenia splnila.

Dlhodobé cudzie financovanie predstavujú bankové úvery s lehotou splatnosti dlhšou ako 1 rok. Sú určené na financovanie nákupu dlhodobého majetku (pozemkov, budov, zariadení) alebo na vybudovanie, prípadne rekonštrukciu hlavných prevádzkových priestorov spoločnosti. Patria medzi ne:

- strednodobé investičné úvery – úvery so splatnosťou 3 až 5 rokov, väčšina dlhodobých bankových úverov,
- dlhodobé investičné úvery – úvery so splatnosťou 5 a viac rokov.

Slovenské banky v súčasnosti dlhodobé úvery malým a stredným podnikom takmer neposkytujú. Pre malých podnikateľov je prístup k bankovým úverom veľmi ťažký a pre začínajúcich podnikateľov prakticky nemožný. Je to spôsobené najmä skutočnosťou, že základnou podmienkou poskytnutia úveru je okrem preukázania jeho návratnosti najmä jeho záruka. Výška úverovej záruky (zvyčajne je to záložné právo na nehnuteľný alebo hnutelný majetok podnikateľa), ktorú žiadajú peňažné ústavy od malých podnikateľov sa pohybuje v rozmedzí 180 % - 220 % z hodnoty poskytnutého úveru. Keďže malí podnikatelia väčšinou nevlastnia privátny majetok vo výške požadovanej na tieto záruky, stávajú sa bankové úvery pre nich nedostupné.

Banky vyžadujú, aby **súčasťou žiadosti o úver bol aj podnikateľský plán s východiskovou súvaha podniku**, ktorým podnikateľ dokumentuje svoju schopnosť splácať úver a konkurenčnú schopnosť podnikateľského zámeru. Predpokladá sa, že podnikateľ už podniká aspoň 2 roky, nemá súdne spory alebo nesplatené záväzky po lehote voči štátnym inštitúciám. Na majetok, ktorým podnikateľ ručí za úver sa spravidla vyžaduje od podnikateľa **znalecký posudok na majetok** (od súdneho znalca alebo audítorskej spoločnosti na ocenenie majetku).

Na uľahčenie prístupu malých podnikateľov k bankovým úverom bola zriadená **Slovenská záručná a rozvojová banka a.s.** so zameraním:

- podporovať najmä rozvoj malých a stredných podnikateľov v SR,
- finančovať investičné a prevádzkové potreby príjemcov úveru z dôvodu čerpania fondov EÚ,
- podporovať rozvoj regiónov, miest a obcí.

Po súlade so svojimi programami na podporu MSP poskytuje hlavne bankové úvery a bankové záruky podrobnejšie opísane v [8].

▪ **Hypotekárny úver**

Je to dlhodobý úver zabezpečený záložným právom k tuzemskej nehnuteľnosti žiadateľa o úver, napr. návrhom vkladu vlastníctva alebo záložného práva do katastra nehnuteľnosti v prospech banky. Je možné ručiť aj rozostavanou nehnuteľnosťou. Predmet záložného práva musí byť poistený. Hypotéka sa poskytuje sa predovšetkým na obytné domy a iné budovy, v menšej miere na pozemky a len do výšky 70 % hodnoty nehnuteľného majetku, pretože počas doby splatnosti úveru môže dôjsť k zmene hodnoty majetku. Minimálna výška týchto úverov sa pohybuje od 3319,40 € do 7000 € na dobu splatnosti 1 – 30 rokov, bud' s pevnou alebo s variabilnou úrokovou sadzbou, v závislosti od ponuky konkrétnej banky. Financujúca banka často ponúka rýchle ocenenie záložnej nehnuteľnosti.

Banky väčšinou rozlišujú tieto **druhy hypotekárnych úverov podľa ich účelu ich využitia** [9]:

- **klasická hypotéka** – na investície do nehnuteľností na území SR formou kúpy nehnuteľnosti vrátane súvisiacich pozemkov, kúpy vlastníckeho podielu, vysporiadania spoluľastníctva alebo dedičského nároku,
- **stavebná hypoteika** – na výstavbu, rekonštrukciu alebo modernizáciu nehnuteľnosti, kúpy rozostavanej nehnuteľnosti spojenej s jej dostavbou alebo stavebných úprav nehnuteľnosti,
- **kombinovaná hypotéka** – hypotéka kombinovaná so spotrebňím úverom, stavebným sporením alebo so životným sporením,
- **americká hypotéka** – je vlastne bezúčelový úver zabezpečený nehnuteľnosťou. Má výhodnejšiu úrokovú sadzbu ako bežný spotrebny úver a prostredníctvom nej možno získať značne vyššiu čiastku ako pri spotrebnych úveroch.

Ostatné formy cudzích zdrojov zahŕňajú:

Dodávateľský úver je forma dlhodobého úveru, ktorý poskytuje dodávateľ odberateľovi tým, že nepožaduje okamžité zaplatenie za dodávku. Doba splatnosti tohto úveru presahuje jeden rok a stretneme sa s ním predovšetkým pri dlhodobom majetku a pri veľkých investičných celkoch. Obdobou dodávateľského úveru je **obchodný úver**, ktorý sa poskytuje na obdobie kratšie ako jeden rok a slúži na financovanie zásob. Obchodný úver je v trhovej ekonomike pomerne rozšírený zdroj financovania drobných podnikateľov. Nevyžaduje žiadne špeciálne záruky. V SR sa v súčasnosti dodávateľské úvery poskytujú iba v ojedinelých prípadoch. Prechod našej podnikateľskej sféry k platbám v hotovosti, „na cash“ bol vyvolaný platobnou neschopnosťou mnohých odberateľov a v mnohých prípadoch aj ich platobnou nevôleou.

Preddavky od odberateľov predstavujú dôležitý zdroj financovania najmä pri základkovej výrobe a výrobe s dlhým výrobným cyklom. Formálne sú podnikateľovi k dispozícii bezúročne, ale zvyčajne sa zákazníkovi ako protihodnota poskytuje výhodnejšia cena.

Dotácie sú jednou z foriem získania cudzích zdrojov financovania. V súčasnosti sú poskytované dotácie na vytvorenie spoločensky účelných pracovných miest vo forme

návratnej pôžičky a nenávratného príspevku. Tieto dotácie sú hradené z fondu zamestnanosti a prideľované na základe žiadosti a vypracovaného podnikateľského plánu prostredníctvom Okresných a obvodných úradov práce.

Lízing predstavuje pre malých podnikateľov veľmi častý zdroj financovania. Ide vlastne o dlhodobý prenájom DHM za úhradu, ktorú predstavujú lízingové poplatky alebo o nákup DHM na splátky. Je výhodný najmä pre finančne slabších podnikateľov, pretože im umožňuje získať potrebný majetok bez toho, aby museli zaplatiť okamžite jeho plnú hodnotu. Výhody lízingu spočívajú jednak v úspore vlastných finančných prostriedkov a jednak v eliminácii rizika za morálne opotrebovanie DHM, napokoľko toto riziko znáša poskytovateľ lízingu. Nevýhodou lízingu sú vysoké náklady spojené s prenájomom a dlhodobé zmluvné viazanie.

Kvôli vysokým nákladom na lízing sa odporúča využívať túto formu financovania v týchto prípadoch:

- ak podnikateľ potrebuje daný prostriedok iba na obmedzenú dobu, počas ktorej nedôjde k úplnému opotrebovaniu prostriedku – operatívny lízing,
- ak podnikateľ potrebuje výrobný prostriedok odskúšať a overiť si jeho parametre a na základe výsledkov tohto testovania sa rozhodnúť pre jeho budúcu kúpu – finančný lízing,
- ak nemá podnikateľ k dispozícii dostatok vlastného kapitálu,
- ak má podnikateľ problémy s likviditou,
- ak prostriedok rýchlo technicky zastaráva,
- ak je to výhodné z daňového hľadiska.

Lízingová operácia má tri subjekty: výrobcu (dodávateľa), prenajímateľa (lízingovú spoločnosť) a nájomcu. Rozlišujú sa **dva základné typy lízingu**:

- finančný lízing,
- operatívny lízing.

Finančný lízing je trojstranný právny vzťah medzi dodávateľom, prenajímateľom, ktorý zariadenie od dodávateľa kúpi a nájomcom, ktorému sa zariadenie dá do užívania. Prenajímateľ celú transakciu finančuje. Lízing teda umožňuje investorovi využiť cudzí disponibilný kapitál. Daný lízing je dlhodobý prenájom zariadenia na základe lízingovej zmluvy. V priebehu dohodnutého nájomného vzťahu by mal nájomca prenajímateľovi uhradiť obstarávacie náklady, úroky a príslušný zisk. Nájomné sa platí mesačnými platbami. Finančný lízing spravidla poskytuje nájomcovi prednostné právo kúpy prenajímaného zariadenia na konci lízingového obdobia.

Operatívny lízing je krátkodobý prenájom špeciálnych strojov, dopravných prostriedkov, počítačov, pričom prenajímateľ zariadenie udržuje. Napr. krátkodobý prenájom strojov, áut, počítačov. Lízingové spoločnosti nakupujú zariadenia podľa želania nájomcu. Do lízingových operácií sa zapájajú aj komerčné banky. Pri niektorých lízingových operáciách vyzadujú lízingové spoločnosti bankové záruky. Ide najmä o prenájom špeciálnych zariadení, napr. jednoučelových, pri ktorých v prípade insolventnosti nájomcu by bolo ťažko nájsť ďalšieho zákazníka.

Spätný lízing (sell and lease back) predstavuje tú skutočnosť, že používateľ predá lízingovej spoločnosti svoje zariadenie, ktoré má veľkú časť životnosti pred sebou. Zároveň s ňou uzatvorí lízingovú zmluvu na prenájom a stáva sa jeho nájomcom. Účelom spätného lízingu je získať prevádzkový kapitál a využiť daňové výhody lízingu. V západoeurópskych krajinach je veľmi rozšírený aj lízing nehnuteľnosti, ktorý zahŕňa prenájom výrobných celkov a obchodných komplexov.

Faktoring a forfaiting sa v SR širšie uplatňujú v zahranično-obchodnej výmene. Tieto formy financovania sú založené na princípe, že vývozca odovzdá príslušné doklady o vyvážanom

tovare faktorovi – banke, ktorá ich vlastne odkúpi a vyplatí exportérovi ihned alebo v dohodnutom termíne fakturovanú sumu zniženú o úroky do doby splatnosti a príslušné poplatky, ktoré závisia od rizikovosti krajiny, kam dodávka smeruje. Faktor vlastne preberá na seba riziko, či bude faktúra včas zaplatená. Sám sa stará o inkaso a prípadné vymáhanie úhrady za dodávku od importéra. Pri forfaitingu sa vyžaduje záruka zo strany štátu importéra. Princíp je obdobný ako pri faktoringu. Banka exportéra odkúpi od vývozcu príslušné doklady a uhradí mu fakturovanú sumu po odpočítaní úroku a príslušných poplatkov. Banka preberá riziko za inkaso faktúry, pričom sa poisťuje štátnej zárukou na strane importéra dlhníka. Tieto formy financovania sa u malých podnikateľov zatial využívajú iba zriedka a sú pre nich zatial nedostupné. Pripravované programy na podporu exportu by mali túto bariéru odstrániť.

4.5.4 Potreba kapitálu v podniku a jej krytie

Pri definovaní hlavných úloh finančného riadenia podniku sme uviedli ako jednu z dôležitých úloh zabezpečenie potrebného kapitálu. V predchádzajúcej časti sme sa zaoberali hlavnými zdrojmi, z ktorých môže podnikateľ kryť svoje finančné potreby. Racionalita využívania vlastných, ale najmä cudzích zdrojov je podmienená dôsledným zistením celkovej potreby kapitálu. Na základe kvantifikovania celkovej potreby kapitálu podnikateľ zistíuje potrebu cudzích zdrojov, čo je dôležité najmä v začiatkoch podnikateľskej činnosti, keď si buduje dobré vzťahy s peňažnými ústavmi a svoje meno. V prípade, že podnikateľ odhadne nižšiu potrebu cudzieho kapitálu ako je skutočná potreba, dostáva sa do ťažkostí pri splácaní úverov, čím stráca na dôveryhodnosti, čo podstatne stáže prístup k ďalším úverom, príp. vedie k ich neúmernému zdraženiu. V opačnom prípade, pri odhade vyššej potreby cudzieho kapitálu zbytočne zvyšuje svoje finančné náklady, ktoré vyplývajú z vyšších splátok úrokov a úverov.

Hlavné faktory určujúce potrebu kapitálu sú:

- výška finančných prostriedkov na zabezpečenie potrebného dlhodobého majetku (DHM a DNM),
- výška finančných prostriedkov na zabezpečenie obežného majetku (čím je dlhšia doba viazanosti, tým je potreba kapitálu vyššia)
- výška pohľadávok voči odberateľom (čím je kratšia doba splatnosti, tým nižšia je potreba kapitálu),
- výška likvidných prostriedkov nevyhnutných na úhradu bežných nákladov.

Zmeny potreby kapitálu sú takiež vyvolané sezónnymi a konjunktúrnymi výkyvmi, nedostatkami v zásobovaní, zmenami v technológii výroby a v sortimente, nedostatom prípadne prebytkom kapitálu, alebo boomom v odbyte. Najjednoduchšie je určiť potrebu kapitálu z bilancie, kde strana aktív ukazuje potrebu kapitálu a strana pasív jeho krytie.

Zvýšenie potreby kapitálu je vyvolané najmä:

- nákupom zariadení všetkého druhu,
- zvýšením stavu zásob, pohľadávok a peňažných prostriedkov,
- znížením úverov a dlhov.

Zniženie potreby kapitálu ovplyvňuje najmä:

- výška odpisov (čím sú odpisy vyššie, tým je potreba kapitálu nižšia),
- predaj zariadení všetkého druhu,
- zníženie stavu zásob, pohľadávok a peňažných prostriedkov,
- zvýšenie úverov a dlhov.

4 Majetok a kapitál podniku

V zásade platí, že zvýšenie potreby kapitálu sa rovná zvýšeniu aktív alebo zníženiu pasív a zníženie spotreby kapitálu sa rovná zvýšeniu pasív alebo zníženiu aktív. Z doteraz naznačeného vyplýva, že potreba kapitálu bude odlišná pri zakladaní podniku a pri zabezpečovaní jeho bežnej prevádzky. Potreba kapitálu pri zakladaní podniku musí zahŕňať potrebu štartovacieho kapitálu, t. j. určitej sumy finančných prostriedkov, ktorú podnikateľ potrebuje na zahájenie svojej činnosti. Pri výpočte potreby kapitálu na zabezpečenie bežnej prevádzky sa uvažuje iba s potrebou kapitálu na krytie obežného majetku.

Výpočet potreby štartovacieho kapitálu je ovplyvnený viacerými faktormi. Medzi základné faktory zaradujeme najmä konkrétny predmet činnosti, veľkosť podniku, výšku nákupných cien surovín, materiálov, energií a technológie, vývoj mzdových nákladov, nákladov na poistenie a pod.

Postup výpočtu výšky a štruktúry štartovacieho kapitálu je uvedený nižšie:

	Potreba kapitálu na krytie DHM a DNM
+	Potreba kapitálu na krytie obežného majetku
=	Potreba kapitálu celkom
-	Disponibilný vlastný kapitál
=	Potreba cudzieho kapitálu , z toho
-	Potreba dlhodobého cudzieho kapitálu (ako rozdiel medzi potrebou kapitálu na obstaranie DHM a DNM a vlastným disponibilným kapitálom)
=	Potreba cudzieho krátkodobého kapitálu

Kapitál podniku je peňažným vyjadrením súhrnu zdrojov, ktorými je finančne krytý jeho majetok. Rozhodujúcim kritériom členenia kapitálu je jednak zdroj, z ktorého ho podnikateľská jednotka získala, jednak doba, na ktorú ho má k dispozícii.

Financovanie podnikateľskej jednotky znamená získavanie kapitálu rôznymi spôsobmi a jeho zvyšovanie podľa toho, akým spôsobom a odkiaľ kapitál plynie. **Investovanie** znamená vkladanie (alokovanie) kapitálu do jednotlivých zložiek majetku.

Otázky na zamyslenie

1. Poznáte majetok podniku, jeho členenie, spôsoby obstarania a oceňovania?
2. Aký je rozdiel medzi neobežným a obežným majetkom?
3. Čo predstavuje kapitál podnikateľskej jednotky?
4. Aké poznáme metódy odpisovania, čo viete o daňových odpisoch?
5. Čo viete o štruktúre zásob, aká je základná charakteristika zložiek zásob?
6. Viete charakterizovať investovanie a financovanie v podnikateľskej jednotke?
7. Čo nám zobrazuje transformačný proces v podnikateľskej jednotke?

Literatúra

- [1] BIRNEROVÁ, E. - KRIŽANOVÁ, A.: Základy marketingu I., 2. rozšírené vydanie, Žilina: EDIS ŽU, 2008, ISBN 978-80-8070-836-8.
- [2] JACKOVÁ, A., ĎURIŠOVÁ, M: Finančné účtovníctvo, vyd. ŽU, Žilina 2007, ISBN 978-80-8070-661-6

- [3] KUCHARČÍKOVÁ, A.: Makroekonómia, EDIS- vyd. ŽU, Žilina 2009,
ISBN 978-80-8070-978-5, s 236.
- [4] CHODASOVÁ, Z.: Účtovníctvo a kontrola nákladov, Vydavateľstvo STU Bratislava
2008, ISBN 978-80-227-2959-8, s. 130
- [5] HORÁKOVÁ, B. Účetnictví, vydavatelství ČVUT Praha Fakulta stavební, 2005,
ISBN 80-01-03361-9.
- [6] TRÁVNIK a kol.: Ekonomika stavebného podnikania. Vydavateľstvo STU, Bratislava
2003, ISBN 80-227-1895-5.
- [7] SEDLÁK, M. a kol.: Podnikové hospodárstvo, Bratislava IURA EDITION s.r.o. 2007,
ISBN 978-80-8078-093-7, s.255.

Internetové stránky

- [8] <http://www.szrb.sk/Default.aspx?CatID=32>
- [9] <http://www.finance.sk/byvanie/hypoteky/porovnanie-uverov/>